

Olvassa el figyelmesen az alábbi blogbejegyzést, majd válaszoljon a kérdésekre!

CSEZÁRE SALÁTÁJA

(don B)

- (1) Valahogy úgy van, hogy a magyar közoktatás kábé addig képes behatolni a magyar helyesírás szerencsétlenül összenyelvtanozott dágványába, hogy *hülye papagáj*, de *röhejes bagoly*, meg hogy *tízen* voltak, de *tizenketten* voltak (ceterum censeo¹, tiltsák be az *í*, *ú*, *ű* betűket, hosszú felső nyelvvállású magánhangzók márpedig nincsenek (na jó, nem bírnak értelemmel)).
- (2) Akinek az agyberendeződése lehetővé teszi ezeknek a besulykolandóknak (mindig meg kell nézzem a szótárban, *ly*-jel van-e a *sulykol*) viszonylag mérsékelt keservek árán való elsajátítását, az lesz a „jó helyesíró”. Középiskolai szinten. Aztán akit szerencsétlensége professzionális szöveggyártóvá teszen, fültövéet vakarva toporoghat az egybe-külön írás (jól néz ki, mi?), az ilyen-olyan agyonbonyolított tulajdonnevek, a *mint* előtti vessző meg a többi cizellált hókuszpókusz labirintusában. Már ha érdekli egyáltalán szövegeinek a helyesírási szabályzathoz való viszonya.
- (3) Szegény Péter Anna pechjére megakadt a szemem egy Malackaraj-poszt címén: *A Cézár vajon mi?* Ahogy Annának evidens, hogy az a saláta, amit a magyar vendéglősök fölszolgálnak, nem az a saláta, nekem az volt ránézésre egyértelmű, hogy a *Cézár saláta* – így, ebben a formában – nem lehet ételnév (az aktuális helyesíráshoz könyv-állományhoz rigorózan ragaszkodva nem lehet).
- (4) Kitérő: Ha megnézzük a dolgozatot, jellegzetes helyesírási képet mutat. A jó helyesírású magyar újságíróké ilyen. Ők azok, akik álmukban sem írnák hosszú második i-vel a *mindig*-et, és azt is tudják, hogy a *muszáj* j-vel muss sein. Viszont az *és* előtti vesszőt már csak hetven-nyolcvan százalékos aránnyal szokták eltrafálni (*meglöcsölöm vele a leveleket[,] és parmezánt forgácsolok rá*). Bizonyos „kurta” főmondatok és mellékmondatuk közé is el-elfelejtenek vesszőt tenni (*emlékszem[,] amikor még olvasni se tudtál; azt beszéljék[,] az Aranyhalba' büdös az étel*). És sokkal kevesebb sikerrel szoktak megbirkózni a bonyolultabb összetett szavakkal. Kevesen tudják a mozgószabályokat, na. Például, hogy a *római saláta levele*, az *rómaisaláta-level*. De vissza a salátához!
- (5) Első ránézésre azt gondolná az ember, hogy az az étel, amit a Malackaraj *Cézár salátának* nevez, talán Julius Caesarról kapta a nevét (nem róla kapta). Vagyis egy tulajdonnév van benne. Elég G. Bogár Edit cikkébe (*Személynevet tartalmazó ételneveink*) beleolvasni, hogy lássuk, a személynevet tartalmazó ételnevekkel meglehetősen összevissza bánnak az étlapok (a főúrnak vagy a főszakácsnak ritkán jut eszébe korrektor után nézni), de ha hiszünk a helyesírási

---

¹ ceterum censeo: egyébként az a véleményem (latin)

szótáraknak, követhetjük az analóg példákat: *Esterházy-rostélyos*, *Újházi-tyúkleves*, *Gundel-palacsinta*, *Mozart-kugli*, *Cumberland-mártás*, *Worcester-szószt*, *Sacher-torta*, *Rákóczi-túrós* stb.

- (6) Vagyis *Caesar-saláta*.
- (7) Hacsak nem gondoljuk, hogy ez a név már köznevesülve van, mint a *dobostorta*, a *székelykáposzta* vagy a *szerbószelet*. Akkor pedig *cézársaláta*.
- (8) Vélhetnénk (vélnők) azt is, hogy az a cézár abban a salátában foglalkozásnév: *diákcsemege*, *gulyásleves*, *hentesborda*, *parasztkolbász*, *pásztortarhonya*, *vadászfelvágott*, sőt! *császárgomba*, *császárbús*, *császárkörte*, *császármorzsza*, *császárszalonna*, *császárszemle* stb. Akkor is *cézársaláta*.
- (9) Salátánk azonban nem Juliusról, a cézáról kapta a nevét, hanem egy olasz származású vendéglős, Cesare Cardini keresztnevét őrzi. Cardini az Egyesült Államokban és Mexikóban működött, úgyhogy *Cesare*, *César* és *Caesar* formában is találkozhatni a névvel. Ahogy nézem, az angolok, németek, svédek, hollandok a Caesart használják a saláta nevében, a franciák, spanyolok a César, az olaszok persze a Cesarét.
- (10) Namost, használhatjuk akár az angol, akár az olasz, akár a spanyol keresztnevet, sőt a magyar Cézár keresztnevet is, mindenképp nagy C és kötőjel a „szabálos”: *Caesar-saláta*, *Cesare-saláta*, *César-saláta*, *Cézár-saláta*. (A Malackaraj mentségére legyen mondva, a Google fordítója az angol „Caesar salad”-ot „Cézár saláta”-nak fordítja, nagy C-vel, különírva, statisztikai alapon valószínűleg.)
- (11) De legjobb, ha nem gatyázunk, és köznevesítjük: *cézársaláta*.
- (12) Eszmefuttatásunkat ezzel befejezettnek nyilváníthatnánk, de! Ismerjük be férfiasan, hogy a kötőjeles írásmód melletti érvelésünk nem valami izmos, valójában egyetlen (tekintély)érven nyugoszik, azon ti., hogy nem találtunk helyesírási szótárainkban olyan tulajdonnevet tartalmazó ételnevet, amibe a szótárszerkesztők ne írtak volna kötőjelet. De ha jobban megnézzük a tulajdonnevet is tartalmazó különféle neveket, megnevezéseket, találhattunk volna más analógiákat is. Biztos, hogy a *Jókai-bableves* értelmezése ’Jókai kedvenc paszulylevese’ kell legyen? A *Gundel-palacsinta* ’Gundel kitalálta palacsinta’? A *Rákóczi-túrós* ’Rákóczi-féle túrós’?
- (13) Vegyük, mondjuk, a márkaneveket. Ha a *Fiat* autó vagy a *Samsung* tévé különírandó, miért ne lehetne a *Gundel* is „márka”? Vagy ott vannak az olyan intézménynevek és intézménynévszerű megnevezések, mint a *Jókai Színház* meg a *Jókai vendéglő*. Miért a *Jókai-szobor* meg a *Jókai-regény* analóg a *Jókai-bablevessel*, miért nem az előbbiek? (A földrajzi neveket jobb nem piszkálni: *Jókai utca*, *Jókai-völgy*, *Jókaifalva*, bahh.) De hát ez van, illetve nincs: tételes ételnévszabály nincs. Marad a szótárírókra hagyatkozás, ők meg, úgy látszik, nem a ’Jókairól elnevezett bableves’ értelmezésre hajlanak, hanem a ’Jókai-féle bableves’-re.
- (14) Na, hűtsük le magunkat, és együnk egy erdőmesterfagylaltot! Amiben az a szép, hogy a *Waldmeister* nemcsak azt jelenti, főerdész, hanem azt is: *szaagos müge*.

(http://korrektor.blog.hu/2010/04/08/csezare_salataja)

**1. Foglalja össze, mit kifogásol a szerző a magyar helyesírás rendszerében!
Hogyan támasztja ezt alá a szöveg témája?**

.....

.....

.....

.....

2p

2. A szerző két másik cikkre hivatkozik. Kik a szerzők és mi a cikkek címe?

Szerző	Cím

4p

3. A megfelelő betűvel jelölje, hogy igaz (I) vagy hamis (H) az állítás!

- ___ A cikkben említett étel egy vendéglős vezetéckneve után kapta a nevét.
- ___ Az említett szakács Cesare Cardini néven született Olaszországban.
- ___ Cardini Mexikóban, Angliában és Hollandiában is dolgozott.
- ___ Keresztnevét több változatban használta.
- ___ A cikkben említett ételnek nincs köze Julius Caesarhoz.

5p

4. Egy illetve (ahol lehetséges) két érveléssel támassza alá a cikkben szereplő ételnév három lehetséges írásmódjának helyességét! Minden indokláshoz írjon egy példát, ami igazolja a szabály érvényességét!

	<i>Indoklás</i>	<i>Példa</i>
A Cézár-saláta a helyes		
A Cézár saláta a helyes		
A cézársaláta a helyes		

5. Mit jelölnek a következő írásjelek a 3-4. bekezdés szövegében?

Gondolatjel .....

Aposztróf .....

Idézőjel .....

Dőlt betű .....

Zárójel .....

Szögletes zárójel .....

6p

6. Idézzon két mondatrészletet az 1-4. bekezdésből, ami az írott tudományos nyelvet és a beszélt köznyelvet keveri, pl.: „hosszú felső nyelvállású magánhangzók márpedig nincsenek (na jó, nem bírnak értelemmel)!”

1. ....

.....

2. ....

.....

2p

7. Mi a szerepe az 1. bekezdésben a szándékos helyesírási hibának: betűket?

.....

.....

1p

8. A 4. bekezdés példája (a római saláta levele rómaisaláta-levél) alapján írja le, mi lehet a többszörösen összetett szavakra érvényes mozgószabály!

.....

.....

.....

2p

9. A fenti blogbejegyzéshez rengeteg kommentárt írtak az olvasók. Állapítsa meg, melyik bekezdésre vonatkoznak a következők:

- *„Tanulságos, hogy mi a különbség pl. a Tesla-magnó és a Tesla magnó közt. Az első egy ipartörténeti érdekesség, Nikola Tesla magnója, amit először összeállított (...) A Tesla magnó viszont egy cseh gyár terméke.”*
- *„Szerencsétlen salátának nem csak a nevével van ilyen sok probléma. Már az is vitás, hogy egyáltalán hol készítették először, az összetétel pedig lassan két részre szakítja a világot (...)”*
- *„A magyar hangjelölő írás esetében különösen fontos, hogy A kutyám örült. vagy A kutyám őrült. ugyanis az egyik esetben lehetséges, hogy agyonlövik szegény párát.”*

3p

10. Írjon legalább 5 mondatos olvasói választ a következő hozzászólás főbb gondolataira reagálva:

„Na jó, de ha fel is tesszük, hogy eljő a zäpokalipsz, és mindenki elfelejt helyesírni... akkor mi van? Szerintem ez se lenne akkora katasztrófa. Eddig azon ment a rinya, hogy az eccerű ember (nota bene, az "eccerű ember" szerintem nem ugyanazt jelenti, mint az "egyszerű ember") nem ír, nem olvas, csak a tévé előtt heverész. Most, hogy az eccerű ember elkezd írni, akár millióknak is, most meg azon menjen a rinya, hogy nem úgy ír, mint egy magyartanár?”

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5p

—

40p

MEGOLDÁSOK

1. **A szerző azt kifogásolja a magyar helyesírás rendszerében, hogy bizonyos szavak helyesírására több egymásnak ellentmondó szabály is vonatkozik.**
A példában szereplő ételnévnek három elfogadható írásmódja is van, a szabályzat csak egyet fogad el (és nem is ezt használják legtöbbször).

Két tartalmilag azonos válaszelemre 1-1 pont adható: 2p

2. **Péter Anna: A Cézár vajon mi?**
G. Bogár Edit: Személynevet tartalmazó ételneveink

A nevek és címek 1-1 pontot érnek: 4p

3. **H** A cikkben említett étel egy vendéglős vezetékneve után kapta a nevét.
I Az említett szakács Cesare Cardini néven született Olaszországban.
H Cardini Mexikóban, Angliában és Hollandiában is dolgozott.
I Keresztnevét több változatban használta.
I A cikkben említett ételnek nincs köze Julius Caesarhoz.

Minden kezdőbetű 1-1 pontot ér: 5p

4. A Cézár-saláta a helyes: - **a tulajdonnevet/személynevet tartalmazó ételneveket kötőjellel írjuk, pl. Esterházy-rostélyos / Újházi-tyúklevés / Gundel-palacsinta / stb.**

A Cézár saláta a helyes: - **A Google a különírt változatot tartja helyesnek (statisztikai alapon), pl. Caesar salad**
- **a márkanamevekre vonatkozó szabályt is alkalmazhatnánk, pl. Fiat autó / Samsung tévé**

A cézársaláta a helyes: - **úgy is vehetjük, hogy a személynév már köznevesült, pl. dobostorta, székelykáposzta, zserbószelet**
- **a Ceasart vehetjük foglalkozásnévnek, pl.: diákcsemege, gulyásleves / hentesborda / parasztkolbász / stb.**

Tartalmilag azonos indoklásokra és a hozzájuk illő analógiákra 1-1 pont adható: 10p

5. Gondolatjel: **közbevetés, kiegészítés**
Aposztróf: **elhagyott betű / kiejtés szerint írásmód**
Idézőjel: **a szövegkörnyezetben szokatlan kifejezés**
Dőlt betű: **cím, idézet, példa kiemelése**
Zárójel: **bizonyításként használt idézet**
Szögletes zárójel: **az idézett szövegből hiányzó írásjel**

Tartalmilag azonos válaszokra 1-1 pont adható: 6p

6. **„az egybe-külön írás (jól néz ki, mi?)” / „agyonbonyolított tulajdonnevek” / „a mint előtti vessző meg a többi cizellált hókuszpókusz” / „az és előtti vesszőt már csak hetven-nyolcvan százalékos aránnyal szokták eltrafálni” / „kevesen tudják a mozgószabályokat, na”**

A fenti öt mondatrészletből (akár hosszabban idézve) bármely kettő 1-1 pontot ér: 2p

7. A szerző így jelzi, hogy szerinte az í, ú, ü betűk / hosszú felső nyelvválású magánhangzók megkülönböztetése felesleges

Tartalmilag azonos válasz: 1p

Ha a válaszadó szerint a szerző a hosszú-rövid magánhangzók megkülönböztetését kifogásolja: 0p

8. Ha egy szókapcsolathoz olyan szó járul, ami a kettőhöz együtt tartozik, akkor (a szavak hosszától függetlenül) kötőjellel járul hozzájuk.

Tartalmilag azonos válasz: 2p

Ha a válaszadó szerint a háromtagú szóösszetételeket írjuk kötőjellel: 1p

9. **13** „Tanulságos, hogy mi a különbség pl. a Tesla-magnó és a Tesla magnó közt. Az első egy ipartörténeti érdekesség, Nikola Tesla magnója, amit először összeállított (...) A Tesla magnó viszont egy cseh gyár terméke.”

9 „Szerencsétlen salátának nem csak a nevével van ilyen sok probléma. Már az is vitás, hogy egyáltalán hol készítették először, az összetétel pedig lassan két részre szakítja a világot (...)”

1 „A magyar hangjelölő írás esetében különösen fontos, hogy A kutyám örült. vagy A kutyám örült. ugyanis az egyik esetben lehetséges, hogy agyonlövik szegény párát.”

10. A szövegre mondatonként 1 pont adható, ha

- valóban a témára reagál (a helyes nyelvhasználat fontosabb, vagy hogy sokan használják az írott nyelvet)

- nem mond ellent a hozzászólás formai követelményeinek (pl. nincs címe), és logikus, lezárt egész

Ha szöveg 5 mondatnál rövidebb, a hiányzó mondatokért 1-1 pontot kell levonni. Ha a terjedelme megfelelő, de ellentmond a témai vagy formai követelményének, illetve logikátlan vagy pongyola, 1-4 pont adható rá.

Összesen: 40p
